

INTERDISCIPLINARNI PRISTUP U NASTAVI MUZIKE – PREGLED LITERATURE

Vesna Svalina¹ i Ana Ristivojević²

¹Univerzitet Josipa Jurja Štrosmajera u Osijeku, Fakultet za vaspitne i obrazovne nauke,
Hrvatska

²Master teoretičar umetnosti, Beograd, Srbija

¹vesna.svalina@gmail.com; ²anciristivojevic@gmail.com

DOI: 10.5937/PFSU25004S

Sažetak

Interdisciplinarni pristup, zasnovan na metodama i sadržajima iz različitih oblasti, omogućava holističko učenje i primenu znanja u realnim situacijama. U nastavi muzike podstiče povezivanje muzičkih sadržaja sa drugim umetnostima (ples, pokret, književnost), kao i sa oblastima poput jezika, istorije i prirodnih nauka. Cilj rada je sistematski pregled literature o interdisciplinarnom podučavanju muzike. Analizirano je 16 naučnih radova iz perioda 1995–2024, pronađenih u bazama JSTOR, EBSCOHost i Scopus. Rezultati pokazuju rastući interes za povezivanje muzičkog obrazovanja sa drugim disciplinama, posebno u kontekstu razvoja kreativnosti, kritičkog mišljenja i angažovanosti učenika. Većina radova dolazi iz SAD-a, a mnogi su objavljeni u visoko rangiranim časopisima (Q1). Iako je broj studija ograničen, nalazi ukazuju na potrebu za daljim istraživanjima i razvojem nastavnih modela koji mogu biti korisni nastavnicima muzike i kreatorima obrazovnih strategija.

Ključne reči: interdisciplinarni pristup, nastava muzike, međupredmetno povezivanje, integracija muzike

Uvod

Savremeno obrazovanje nalazi se pred brojnim izazovima koje nameću ubrzani razvoj nauke i tehnologije, promena načina života i sve dinamičnije potrebe tržišta rada. Tradicionalni modeli nastave, još uvek dominantni u mnogim obrazovnim sistemima, zasnovani su na fragmentisanom prenošenju znanja unutar strogo definisanih disciplina. Takav pristup često dovodi do ograničenog povezivanja sadržaja, površnog razumevanja i slabe emocionalne angažovanosti učenika (Dryden i Vos, 2001). Učenici uče kroz nastavne sadržaje predmeta koji su u školskoj praksi obično razdvojeni, iako mnogi od njih prirodno teže međusobnoj povezanosti, budući da je svet u kojem žive veoma složen, višedimenzionalan i međuzavisno strukturisan.

U tom kontekstu, interdisciplinarni pristup u obrazovanju sve se više prepoznaje kao nužan za unapređenje nastavnog procesa. Ovaj pristup podrazumeva povezivanje znanja i veština iz više različitih oblasti kako bi se omogućilo dublje razumevanje i rešavanje složenih problema iz različitih perspektiva (Klein, 2006). On razvija učenike kao

holističke mislioce, osnažuje njihovu kreativnost, kritičko mišljenje i sposobnost za saradnju, a istovremeno povećava emocionalnu uključenost i motivaciju za učenje (Buljubašić-Kuzmanović, 2007; Kostović-Vranješ i Šolić, 2011).

Brojni autori, poput Bredekampa (1987), Wooda (1995), Jensena (2003), Bognara i Matijejića (2007), naglašavaju značaj primene savremenih nastavnih strategija – projektna i istraživačke nastave, problemskog učenja, multimedijalnih pristupa i iskustvenog učenja – kao sredstva za postizanje interdisciplinarnosti u obrazovanju. Ovi pristupi omogućavaju učenicima da kroz stvarne životne situacije, lična iskustva i timsku saradnju aktivno učestvuju u sopstvenom obrazovanju.

Uprkos brojnim dokazima o njihovim prednostima, interdisciplinarni pristup i dalje zahteva sistemsku podršku – kako u obliku stručnog usavršavanja nastavnika, tako i kroz osmišljavanje nastavnih planova i programa, evaluacijskih kriterijuma koji će odgovarati složenosti ovakvog učenja (Boix-Mansilla, Miller & Gardner, 2003). Upravo ovim pitanjima bavi se i ovaj rad, kroz pregled savremenih istraživanja i primera dobre prakse u domenu interdisciplinarnog pristupa nastavi muzike.

Metodologija

Cilj ovog rada bio je analizirati i sintetizirati recentnu literaturu koja se bavi temeljnim konceptima interdisciplinarnog pristupa u nastavi muzike. Poseban akcenat stavljen je na pregled teorijskih osnova, istraživačkih modela i praktičnih primera koji ilustruju kako interdisciplinarni kurikulum doprinosi sveobuhvatnom razvoju učenika i obogaćivanju obrazovnog iskustva.

U radu je primenjen metod sistematskog pregleda literature. Relevantni naučni radovi identifikovani su pretraživanjem tri referentne baze podataka: JSTOR, EBSCOHost i Scopus, u vremenskom rasponu od 1995. do 2024. godine. Kao ključne reči korišćene su sledeće fraze: „interdisciplinarni pristup”, „nastava muzike”, „međupredmetno povezivanje” i „integracija muzike”.

Analiza podataka temeljila se uglavnom na kvalitativnim metodama koje su dopunjene kvantitativnim elementima. U okviru kvalitativne analize sprovedena je tematska analiza kojom su prepoznati najistaknutiji trendovi, teorijski okviri i strategije nastave u literaturi o muzičkom obrazovanju. Primenjena je i kritička interpretacija različitih tema te komparacija radova kako bi se istakle njihove sličnosti, razlike i teorijski doprinosi. Kao dopuna, analiza sadržaja u formi kvantitativne analize omogućila je uvid u učestalost pojedinih tema, najzastupljenije metodološke pristupe i oblasti na koje se radovi odnose.

Za analizu su razmatrane samo one studije koje su posebno uključivale pomenute termine u naslovu, ključnim rečima ili sažetku. U prvom koraku analizirani su podaci o ukupnom broju radova koji se odnose na koncept interdisciplinarnog pristupa u nastavi muzike, kao i nazivi časopisa, godina objavljivanja, te država iz koje potiču. Nakon pregleda sadržaja analiziranih radova, izvršena je njihova kategorizacija prema tematskim područjima. Ona su oblikovana na osnovu kombinacije teorijskih okvira u literaturi i

obrazaca koji su se ponavljali u radovima, što je omogućilo da se izdvoje dimenzije interdisciplinarnog pristupa najčešće zastupljene u muzičkom obrazovanju. Tako su prepoznata sledeća tematska područja: interdisciplinarna integracija u nastavi muzike, interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama, praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje, zatim kultura i međunarodno obrazovanje kroz muziku, te očuvanje muzičke umetnosti u interdisciplinarnom kurikulumu.

Rezultati

Ukupno je identifikovano 16 relevantnih radova, svi objavljeni u formi članaka u naučnim časopisima. U analizu nisu uključeni radovi iz monografija, zbornika radova niti poglavlja u knjigama radi osiguranja metodološke konzistentnosti i poredivosti. Publikacije obuhvataju period od 1995. do 2024. godine. Kada je reč o broju autora po radu, većina radova (N = 11) ima jednog autora, tri rada su napisana u koautorstvu dvoje autora, dok su dva rada imala po tri autora. Zastupljenost autora iz različitih zemalja ukazuje na međunarodni karakter teme i potvrđuje globalno interesovanje za interdisciplinarni pristup u muzičkom obrazovanju. Autori dolaze iz šest zemalja: 14 iz Sjedinjenih Američkih Država, po tri iz Kine i Tajvana, te po jedan autor iz Kanade, Italije i Španije.

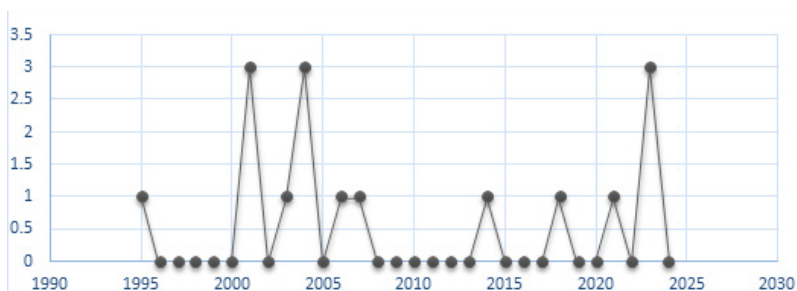
Analiza časopisa pokazuje da dominiraju američke publikacije, koje čine većinu (12 od 16 radova). Osim časopisa iz SAD-a, zastupljeni su i časopisi iz Ujedinjenog Kraljevstva, Turske i Švajcarske, što omogućava uvid u različite obrazovne kontekste. Četiri časopisa iz tabele pripadaju Q1 kategoriji što ih svrstava među publikacije s najvišim akademskim uticajem. Dva časopisa pripadaju Q2 kategoriji, dok jedan časopis spada u Q4, što sugeriše manji faktor uticaja. Visoka zastupljenost časopisa rangiranih u Q1 kategoriji dodatno potvrđuje naučnu relevantnost i kvalitet dostupne literature. Najzastupljeniji časopis je *Music Educators Journal* sa osam radova, dok ostali časopisi sadrže jedan do dva rada (Tabela 1).

Tabela 1. Pregled časopisa u kojima su objavljeni radovi o interdisciplinarnom pristupu u nastavi muzike.

Naziv časopisa	Država	Broj radova	Scopus
<i>Music Educators Journal</i>	Sjedinjene Američke Države	8	DA – Q1
<i>Music Education Research</i>	Ujedinjeno Kraljevstvo	2	DA – Q1
<i>General Music Today</i> (Continued as <i>Journal of General Music Education</i> – 2021)	Sjedinjene Američke Države	2	DA – Q1
<i>Bulletin of the Council for Research in Music Education</i>	Sjedinjene Američke Države	1	DA – Q1

<i>Journal of Curriculum Studies Research</i>	Turska	1	DA – Q2
<i>Frontiers in Psychology</i>	Švajcarska	1	DA – Q2
<i>Teaching Artist Journal</i>	Sjedinjene Američke Države	1	DA – Q4
Naziv časopisa	Država	Broj radova	Scopus
<i>Music Educators Journal</i>	Sjedinjene Američke Države	8	DA – Q1
<i>Music Education Research</i>	Ujedinjeno Kraljevstvo	2	DA – Q1
<i>General Music Today</i> (Continued as <i>Journal of General Music Education</i> – 2021)	Sjedinjene Američke Države	2	DA – Q1
<i>Bulletin of the Council for Research in Music Education</i>	Sjedinjene Američke Države	1	DA – Q1
<i>Journal of Curriculum Studies Research</i>	Turska	1	DA – Q2
<i>Frontiers in Psychology</i>	Švajcarska	1	DA – Q2
<i>Teaching Artist Journal</i>	Sjedinjene Američke Države	1	DA – Q4

Analiza distribucije radova po godini objavljivanja otkriva izrazitu neravnomernost u zastupljenosti, sa većim brojem publikacija koje se pojavljuju u određenim vremenskim periodima. Konkretno, najviše radova je objavljeno 2001., 2004. i 2023. godine (po tri rada u svakoj godini). U većini ostalih godina broj radova je minimalan ili potpuno odsutan. Između 1995. i 2023. godine, samo deset godina beleži objavljene radove, dok u preostalih 19 godina nije zabeležena nijedna publikacija. Ova neravnomerna raspodela može biti rezultat različitih faktora, uključujući promene u istraživačkim prioritetima, institucionalne politike i aktuelnost same teme. Ipak, recentno povećanje broja radova u 2023. godini može se tumačiti kao znak sve većeg interesovanja za interdisciplinarni pristup u muzičkom obrazovanju u savremenom obrazovnom kontekstu (Grafikon 1).

Grafikon 1. Prikaz broja objavljenih radova o interdisciplinarnom pristupu nastavi muzike po godinama.

Nakon prikupljenih podataka o ukupnom broju radova, nazivima časopisa, godini objavljivanja i državama iz koje potiču izvršena je njihova kategorizacija prema tematskim područjima. Kategorizacija je nastala na osnovu teorijskih okvira prisutnih u literaturi i obrazaca koji su se ponavljali u analiziranim radovima, čime su izdvojene najčešće zastupljene dimenzije interdisciplinarnog pristupa u muzičkom obrazovanju. Tako su definisana sledeća tematska područja: interdisciplinarna integracija u nastavi muzike, interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama, praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje, zatim kultura i međunarodno obrazovanje kroz muziku, te očuvanje muzičke umetnosti u interdisciplinarnom kurikulumu. U nastavku su prikazani podaci o analiziranim radovima (Tabela 2), a zatim sledi prikaz sadržaja i glavnih naglasaka iz svake tematske skupine.

Tabela 2. Radovi o interdisciplinarnom pristupu u nastavi muzike prema tematskim grupama.

Naslov rada	Autor(i)	Časopis	Godina izdanja	Tematska skupina
Interdisciplinary curriculum: The research base	Arthur K. Ellis i Jeffrey T. Fouts	<i>Music Educators Journal</i>	2001	Interdisciplinarna integracija u nastavi muzike
Interdisciplinary curriculum: Music educator concerns	Robert A. Wiggins	<i>Music Educators Journal</i>	2001	Interdisciplinarna integracija u nastavi muzike
Music teachers' lateral knowledge	Janet R. Barrett	<i>Bulletin of the Council for Research in Music Education</i>	2007	Interdisciplinarna integracija u nastavi muzike
Mapping interdisciplinary collaboration in music education: analysis of models in higher education across North America, Europe, Oceania, and Asia	Guozhong Zhang, Jian Sun i Ying Sun	<i>Frontiers in Psychology</i>	2023	Interdisciplinarna integracija u nastavi muzike
Stormy weather: Leading purposeful curriculum integration with and through the arts	Douglasa Fisher i Nan McDonald	<i>Teaching Artist Journal</i>	2004	Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama
Interdisciplinary lessons in musical acoustics: The science-math-music connection	George L. Rogers	<i>Music Educators Journal</i>	2004	Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama
Play me a picture, paint me a song: Integrating music learning with visual art	Glenda Cosenza	<i>General Music Today</i>	2006	Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama

Flowing down Bengawan Solo: An interdisciplinary lesson model on music and rivers	Jui-Ching Wang	<i>Journal of General Music Education</i>	2021	Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama
Exploring the interdisciplinary relationship between music and language for enhanced bilingual curriculum	M. Wei-Chen Wu, Chia-Han Yang i Ming Turner	<i>Journal of Curriculum Studies Research</i>	2023	Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama
Interdisciplinary projects in music	Mark Robin Campbell	<i>Music Educators Journal</i>	1995	Praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje
Study of an interdisciplinary didactic model in a secondary education music class	Laura Cuervo	<i>Music Education Research</i>	2018	Praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje
Using architecture to understand music: an interdisciplinary active learning pilot project	Andrea Malvano	<i>Music Education Research</i>	2023	Praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje
Learning across disciplines: An approach to West African music	Francine Morin	<i>Music Educators Journal</i>	2003	Kultura i međunarodno obrazovanje kroz muziku
From / to international: Toward international-mindedness through interdisciplinary music instruction	Alene Holmes i Sharri VanAlstine	<i>Music Educators Journal</i>	2014	Kultura i međunarodno obrazovanje kroz muziku
Interdisciplinary work and musical integrity.	Janet R. Barrett	<i>Music Educators Journal</i>	2001	Očuvanje muzičke umetnosti u interdisciplinarnom kurikulumu
High school music studies and social studies: An interdisciplinary approach	Adam F. Rosenbloom	<i>Music Educators Journal</i>	2004	Očuvanje muzičke umetnosti u interdisciplinarnom kurikulumu

Interdisciplinarna integracija u nastavi muzike

Radovi svrstani u ovu tematsku skupinu fokusiraju se na teorijske temelje i modele integracije muzike s drugim nastavnim područjima. Autori se bave definiranjem pojmova, ulogom nastavnika, izazovima u praksi te institucionalnim pristupima, uz naglasak na očuvanje identiteta muzičke umetnosti u okviru interdisciplinarnog obrazovanja.

U radu pod naslovom „Interdisciplinary curriculum: The research base” (Interdisciplinarni kurikulum: istraživačka osnova¹) autori Arthur K. Ellis i Jeffrey T. Fouts (2001) analiziraju interdisciplinarni kurikulum kroz teorijsku prizmu progresivnog obrazovanja i konstruktivističkih principa učenja. Oslanjajući se na filozofiju Johna Deweyja (1859.–1952.) i iskustveno učenje, autori istražuju potencijalne prednosti i ograničenja integracije nastavnih sadržaja u osnovnim i srednjim školama, s posebnim osvrtom na muzičko obrazovanje. Rad nudi sintezu istraživanja koja ukazuju na moguće koristi interdisciplinarnog pristupa, poput razvoja viših kognitivnih veština, veće autonomije učenika i smanjenja fragmentacije znanja. Međutim, autori takođe ukazuju na ozbiljne izazove: nedostatak pouzdanih empirijskih dokaza, metodološke poteškoće u istraživanjima, kao i značajne razlike u primeni interdisciplinarnog pristupa u praksi. Zaključak rada naglašava potrebu na daljnjim istraživanjem i oprezom u primeni interdisciplinarnog pristupa, posebno u muzičkom obrazovanju. Nastavnici se pozivaju na promišljeno uvođenje interdisciplinarnih metoda podučavanja, koje bi trebalo da budu prilagođene konkretnim ciljevima i kontekstu nastave.

Rad Roberta A. Wigginsa pod naslovom „Interdisciplinary curriculum: Music educator concerns” (Interdisciplinarni kurikulum: izazovi iz perspektive nastavnika muzike, 2001) bavi se izazovima i prednostima interdisciplinarnog pristupa u muzičkom obrazovanju. Autor se fokusira na tri ključna aspekta. Prvi aspekt predstavljaju teorijski pristupi u kojima se naglašava relevantnost jasnog definisanja pojmova i ciljeva interdisciplinarnog obrazovanja. On ističe da različiti istraživači koriste pojmove poput „multidisciplinarno”², „interdisciplinarno”³ i „transdisciplinarno”⁴ na različite načine, što može dovesti do konfuzije. Wiggins naglašava važnost jasnog razumevanja ovih pojmova kako bi nastavnici mogli da odaberu odgovarajući pristup za obrazovne ciljeve. Drugi se aspekt tiče kurikularnih pristupa, te autor razmatra kako se muzičko obrazovanje može integrisati sa drugim disciplinama, a da se pri tome očuva kvalitet i integri-

¹ Svi prevodi naslova sa engleskog jezika u ovom radu su slobodni prevodi autora.

² Multidisciplinarni pristup uključuje paralelno proučavanje različitih disciplina, ali bez značajnog povezivanja među njima. Na primer, učenici mogu učiti o istoriji muzike i matematici u isto vreme, ali bez pokušaja da se te dve oblasti međusobno povežu.

³ Interdisciplinarni pristup podrazumeva integraciju znanja iz različitih disciplina kako bi se stvorilo dublje razumevanje. Na primer, muzičko obrazovanje može biti povezano sa istorijom i književnošću kako bi se istražila kulturna pozadina određenog muzičkog perioda.

⁴ Transdisciplinarni pristup prevazilazi granice pojedinačnih disciplina i fokusira se na univerzalne teme ili probleme. Na primer, učenici mogu istraživati temu „harmonije” kroz muziku, umetnost i nauku, povezujući različite perspektive u jedinstvenu celinu.

tet muzičke nastave. S tim u vezi, Wiggins preporučuje da bi trebalo izbegavati korišćenje muzike samo kao „alata” za druge predmete, kako se ne bi narušili specifični ciljevi nastave muzike, poput razvijanja muzičkih veština. Treći aspekt se odnosi na instruktivne pristupe u okviru kojih se Wiggins fokusira na praktične aspekte implementacije interdisciplinarnih metoda podučavanja. S tim u vezi on ističe da nastavnici moraju biti adekvatno obučeni i podržani kako bi mogli uspešno da integrišu različite discipline u nastavni plan u skladu sa potrebama učenika. Zaključno, Wiggins ističe da nedostatak empirijskih dokaza o efikasnosti interdisciplinarnih metoda podučavanja u pogledu akademskih postignuća može podstaći skepticizam među nastavnicima i obrazovnim ustanovama. U skladu sa time, on naglašava potrebu za pažljivim planiranjem, dodatnim istraživanjima i profesionalnim razvojem nastavnika kako bi se prevazišli ovi izazovi i osigurala uspešna primena nastavnih planova koji uključuju interdisciplinarni oblik muzičkog obrazovanja.

U radu „Music teachers’ lateral knowledge” (Lateralno znanje nastavnika muzike) Janet R. Barrett (2007) istražuje koncept lateralnog znanja – sposobnosti nastavnika muzike da koriste znanja iz oblasti van svoje primarne specijalizacije kako bi osmislili validne interdisciplinarne nastavne aktivnosti. Cilj istraživanja bio je da se analiziraju dimenzije lateralnog znanja nastavnika muzike i prikaže kako oni to znanje koriste u planiranju interdisciplinarnih iskustava⁵ za učenike.

Metodologija se oslanjala na polustrukturisane intervjuve i analizu nastavnih materijala. U istraživanju je učestvovalo pet nastavnika osnovnih i srednjih škola iz urbanih sredina s nastavničkim iskustvom od 2 do 36 godina, koji su bili uključeni u letnji program stručnog usavršavanja. Autorka je kroz intervjuve istraživala njihove pedagoške prakse, filozofije i načine na koje oblikuju interdisciplinarne kurikule. Analizirala je kako nastavnici koriste znanja iz drugih disciplina – poput istorije, vizuelne umetnosti, književnosti, pa čak i prirodnih nauka – da bi obogatili nastavu muzike. Posebno su predstavljena dva portreta nastavnika: Benny, koji muziku koristi kao polazište i povezuje je sa širim obrazovnim i kulturnim iskustvima učenika, i Susan, koja teži integraciji muzike i umetnosti kroz tematske i procesno zasnovane pristupe. Nakon toga, autorka identifikuje zajedničke obrasce iz intervju sa svih pet učesnika, a oni se odnose na načine planiranja interdisciplinarnih časova, izvore inspiracije koje nastavnici koriste i kriterijume kojima procenjuju vrednost međupredmetnih veza. Zaključno, rad naglašava važnost lateralnog znanja kao osnove za efikasnu interdisciplinarnu nastavu, kao i potrebu za kontinuiranom stručnom podrškom nastavnicima u cilju razvijanja kompetencija za povezivanje muzike s drugim nastavnim oblastima.

⁵ Interdisciplinarno iskustvo, u datom kontekstu, posmatramo kao podsticajni oblik obrazovanja koji učeniku nudi mogućnost povezivanja znanja iz više različitih oblasti. Konkretno, učenici se podstiču da razmišljaju povezano – da uočavaju veze između, na primer, matematike i muzike, književnosti i nauke, istorije i tehnologije. Takve aktivnosti, ne samo da doprinose dubljem razumevanju nastavnih sadržaja, već razvijaju i sposobnosti kritičkog mišljenja, kreativnog izražavanja, timске saradnje i drugih ključnih kompetencija.

Rad Guozhong Zhanga, Jian Suna i Ying Suna „Mapping interdisciplinary collaboration in music education: analysis of models in higher education across North America, Europe, Oceania, and Asia” (Mapiranje interdisciplinarne saradnje u muzičkom obrazovanju: analiza modela u visokom obrazovanju u Severnoj Americi, Evropi, Okeaniji i Aziji, 2023) pruža sveobuhvatan pregled modela interdisciplinarne saradnje u muzičkom obrazovanju kroz analizu pristupa u visokoškolskim ustanovama Evrope, Severne Amerike, Okeanije i Azije. Cilj studije je bio da se mapiraju i analiziraju različiti oblici interdisciplinarnog obrazovanja, uključujući programe, partnerstva, događaje i publikacije, korišćenjem kombinacije kvalitativnih i kvantitativnih metodoloških pristupa. Nalazi ukazuju na značajne regionalne razlike u pristupu interdisciplinarnosti. Evropa prednjači u formalnoj integraciji i naučnim publikacijama, Severna Amerika se fokusira na tehnološke inovacije i primenu digitalnih alata, Okeanija uravnotežuje industrijsku saradnju i uključivanje lokalne zajednice, dok azijske institucije beleže visok nivo partnerstava, ali nižu istraživačku produktivnost. Autori naglašavaju potrebu za kontekstualizovanom primenom interdisciplinarnih strategija⁶. Njihova primena treba da bude prilagođena specifičnim institucionalnim uslovima (organizacija nastave, resursi, stručni profil nastavnika) i regionalnim uslovima, tj. karakteristikama i okolnostima određenog geografskog prostora koje utiču na obrazovanje, kulturu i društvene procese. Također naglašavaju značaj saradnje sa zajednicama i industrijskim sektorom kao temelja za razvoj inovativnih i društveno angažovanih muzičkih edukatora. Poseban akcenat stavljen je na to da interdisciplinarni pristup može obogatiti muzičko obrazovanje i podstaći inovacije, ali samo uz uslov da se implementacija prilagodi specifičnim institucionalnim i regionalnim kontekstima i uslovima.

Interdisciplinarni pristup specifičnim disciplinama

Radovi iz druge skupine prikazuju kako se muzika može integrisati s disciplinama poput nauke, jezika, vizuelne umetnosti i ekologije. Kroz konkretne primere nastavne prakse, autori pokazuju da takav interdisciplinarni pristup ne samo da obogaćuje obrazovni sadržaj, već i podstiče kreativnost, angažovanje učenika i razvoj dubljeg razumevanja složenih tema.

Prvo izdvojimo rad pod naslovom „Stormy weather: Leading purposeful curriculum integration with and through the arts” (Olujno vreme: Smisleno uključivanje umetnosti u integrisani kurikulum) u kojemu autori Douglas Fisher i Nan McDonald (2004) istražuju mogućnosti smislenog uključivanja muzike i drugih umetničkih disciplina (ples, dramska umetnost, vizuelna umetnost) u integrisani kurikulum osnovne škole. Autori prikazuju primer tronedeljne jedinice o vremenskim pojavama, koju su zajednički osmislili učitelj muzike i razredni učitelj za učenike od prvog do četvrtog razreda. Projekt je bio strukturiran u četiri epizode: uvodnu (opšte karakteristike vremena), te tri epizode

⁶ Pod interdisciplinarnim strategijama podrazumevamo metode i pristupe u nastavi koji spajaju koncepte, znanja, veštine i perspektive iz dveju ili više različitih oblasti kako bi se istražila određena tema ili rešio problem.

posvećene konkretnim pojavama – vetru, kiši i snegu. U svakoj epizodi učenici su kroz različite umetničke aktivnosti istraživali prirodne fenomene i povezivali ih s nastavom jezika, prirodnih i društvenih nauka. Na primer, vetar je izražavan pokretom i ritmom, kiša je dočarana zvučnim efektima i muzičkim improvizacijama, dok su snežne pejzaže učenici istraživali kroz umetničke slike impresionista (Monet). Učenici su pevali, recitovali, crtali, glumili i koristili pokret kao medij za razumevanje prirodnih i društvenih pojmova. Poseban naglasak bio je na povezivanju umetničkog izražavanja sa jezičkim i prirodnjačkim sadržajima, čime je učenje postajalo integrisano i iskustveno. Projekat je kulminirao završnom školskom prezentacijom u formi „vremenske prognoze“, u kojoj su učenici glumili novinare, izvodili pesme, pokretne tačke i recitacije uz vizuelne projekcije.

Ovaj model pokazuje da interdisciplinarni pristup ne samo da podstiče kreativnost i saradnju, već i doprinosi dubljem razumevanju nastavnih pojmova kroz angažujuće i multisenzorne aktivnosti. Autori naglašavaju da uspešna implementacija ovakvog kurikuluma zahteva sistematsko planiranje, podršku škole, stručno usavršavanje i evaluaciju nastavne prakse kako bi se osigurala održivost i efikasnost integracije umetnosti u širi obrazovni kontekst.

Sledeći je rad pod naslovom „Interdisciplinary lessons in musical acoustics: The science-math-music connection“ (Interdisciplinarnе lekcije iz muzičke akustike: veza nauke, matematike i muzike) u kojemu se George L. Rogers (2004) bavi mogućnostima povezivanja muzike, nauke i matematike kroz temu muzičke akustike, koja se ističe kao prirodno polje interdisciplinarnog obrazovanja. Oslanjajući se na Nacionalne standarde⁷ za umetničko obrazovanje i istorijske uzore poput Pitagore i Keplera, autor ukazuje na potencijal integracije zvučnih i matematičkih koncepata u nastavu muzike. Autor objašnjava kako osnovni koncepti iz nauke i matematike, poput frekvencije, amplituda, harmonije i zvučnih talasa, mogu biti povezani sa muzičkim fenomenima. Na primer, učenici mogu proučavati kako različite frekvencije stvaraju tonove i akorde, koristeći matematičke formule za izračunavanje odnosa između tonova. Kroz praktične lekcije i aktivnosti, mogu se analizirati zvučni talasi pomoću osciloskopa, kako bi učenici vizualizovali akustičke karakteristike instrumenata. Takođe, učenici mogu eksperimentisati sa stvaranjem zvuka koristeći različite materijale i instrumente, čime se podstiče njihova kreativnost i razumevanje naučnih principa. Uopšteno govoreći, Rogers naglašava da ovakav interdisciplinarni pristup obogaćuje nastavu muzike i pomaže učenicima da bolje razumeju naučne i matematičke koncepte. Kada je reč o izazovima u implementaciji ovakvog pristupa, autor prepoznaje da nastavnici mogu naići na poteškoće, poput nedostatka resursa, vremena ili obuke. Preporučuje se saradnja među nastavnicima različitih predmeta i korišćenje dostupnih tehnologija, poput softvera za analizu zvuka, kako bi se dodatno olakšala nastava.

Rad „Play me a picture, paint me a song: Integrating music learning with visual art“ (Odsviraj mi sliku, oslikaj mi pesmu: integracija muzičkog učenja i vizuelne umetnosti)

⁷ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://scispace.com/pdf/national-standards-for-arts-education-what-every-young-p3jf2fhgh3.pdf

Glende Cosenze (2006) istražuje mogućnosti povezivanja muzike i vizuelne umetnosti kroz aktivnosti koje stimulišu kreativno izražavanje učenika. Autorica opisuje dve ključne strategije – Play Me a Picture i Paint Me a Song – u kojima učenici, zavisno od zadatka, stvaraju kompozicije inspirisane umetničkim delima, ili izražavaju svoje utiske o muzici putem likovnog stvaralaštva. U prvom slučaju učenici posmatraju slike i interpretiraju ih kroz zvuk, dok u drugom slušaju muziku i vizuelno izražavaju svoja osećanja i asocijacije. Aktivnosti su osmišljene tako da podstiču razvoj analitičkog mišljenja, emocionalne ekspresije, apstraktnog razmišljanja i estetske osetljivosti. Cosenza naglašava značaj korišćenja apstraktnih umetničkih dela i raznolike muzičke literature kako bi se podstakla originalnost i izbegla imitacija. Učenje kroz iskustvo i slobodnu improvizaciju dodatno jača samopouzdanje učenika, razvijajući njihovu kreativnost i emocionalnu inteligenciju. Rad nudi korisne smernice nastavnicima umetnosti i muzike, ali i pedagozima drugih predmeta, ukazujući na potencijal umetničke integracije za jačanje međupredmetnih kompetencija i višestrukih oblika izražavanja kod učenika.

Tu je još rad pod naslovom „Flowing down Bengawan Solo: An interdisciplinary lesson model on music and rivers“ (Bengawan Solo: interdisciplinarni model nastave o muzici i rekama) u kojemu Jui-Ching Wang (2021) istražuje kako se muzika može podučavati kroz istorijski, geografski (posebno sa proučavanjem reka), ekološki i kulturni kontekst. Autor koristi indonežansku pesmu „Bengawan Solo“, inspirisanu čuvenom rekam Solo, kao centralni element za kreiranje interdisciplinarnog modela nastave. Ova pesma služi kao polazna tačka za istraživanje prirodnih i kulturnih aspekata reke Solo, uključujući njen značaj za lokalne zajednice i ekosistem. S tim u vezi, učenici razvijaju razumevanje o ulozi reka u prirodi i društvu, dok istovremeno uče o muzičkim elementima kao što su melodija, ritam i tekst. Praktična aktivnost bi, prema Wangu podrazumevala da učenici najpre analiziraju tekst pesme kako bi istražili istorijske i kulturne aspekte reke Solo, a zatim, da kroz muzičke aktivnosti, kao što je pevanje i komponovanje, istražuju kako muzika može preneti priče i emocije povezane sa prirodom. Wang zaključuje da interdisciplinarni modeli nastave, poput ovog, mogu obogatiti obrazovno iskustvo učenika i podstaći njihov razvoj kritičkog mišljenja, kulturne i ekološke svesti, to jest jedno dublje razumevanje sveta oko sebe.

Poslednji iz ove skupine je rad pod naslovom „Exploring the interdisciplinary relationship between music and language for enhanced bilingual curriculum“ (Istraživanje interdisciplinarne veze muzike i jezika za unapređenje dvojezičnog kurikulumu) autora Wei-Chen Wua, Chia-Han Yanga i Ming Turnera (2023). Rad se zasniva na sistematskom pregledu 32 studije o povezanosti muzike i jezika, čime autori sintetizuju teorijska i empirijska saznanja o ulozi muzike u bilingvalnom obrazovanju.

Autori polaze od premise da muzika i jezik dele zajedničke osobine, poput ritma, intonacije i strukture, što muziku čini pogodnim sredstvom za razvoj jezičkih veština u dvojezičnom obrazovanju. Rezultati pregleda ukazuju na višestruke koristi muzičkog angažovanja za jezičke kompetencije: pevanje i sviranje instrumenata povezano je sa boljom fonološkom svesću i izgovorom; muzička obuka jača auditivnu percepciju, pamćenje i razumevanje jezika; a ritmičke i melodijske komponente doprinose fluentnijem

govoru i boljoj čitalačkoj pismenosti. Poseban naglasak je također stavljen na sociokulturnu dimenziju, gde muzika podstiče međukulturno razumevanje i povećava motivaciju učenika.

Na osnovu rezultata autori predlažu niz nastavnih strategija za integraciju muzike u dvojezične kurikulume: pevanje pesama na ciljnom jeziku, ritmičke igre i brojalice, korišćenje muzike za stvaranje konteksta učenja i podsticanje muzičke improvizacije. Zaključno, rad naglašava da muzika može značajno doprineti razvoju dvojezičnih kompetencija, ali da je za uspešnu implementaciju neophodno pažljivo planiranje i podrška nastavnicima u oblikovanju interdisciplinarnih nastavnih aktivnosti.

Praktične metode i primeri učenja kroz projekte, saradnju i aktivno učenje

U trećoj skupini nalaze se radovi koji se bave inovativnim pedagoškim pristupima u muzičkom obrazovanju, s posebnim naglaskom na aktivno učenje, timski rad i projektno orijentisane aktivnosti. Autori prikazuju konkretne modele i primere iz prakse koji ilustruju kako se interdisciplinarni kurikulum može uspešno primeniti kroz kreativne zadatke, istraživačke projekte i saradnju među učenicima. Fokus je na iskustvenom učenju i razvijanju veština koje nadilaze granice pojedinačnih nastavnih predmeta.

U radu pod naslovom „Interdisciplinary projects in music“ (Interdisciplinarni projekti u muzici) Mark Robin Campbell (1995) istražuje kako se interdisciplinarni projekti mogu koristiti u osnovnoškolskoj nastavi muzike, u cilju proširivanja iskustva učenika i njihovog razumevanja muzike kroz povezivanje sa drugim predmetima (istorija, umetnost, društvene nauke i tako dalje). Autor se fokusira na glavne korake za dizajniranje i implementaciju ovakvih projekata, kao i na teorijske osnove koje podržavaju ovaj pristup (konceptualni pristup,⁸ pristup zasnovan na razvoju deteta⁹ i pristup kroz aktivnosti¹⁰). Glavni koraci su odabir relevantnih i zanimljivih tema za učenike, saradnja u pogledu planiranja integracije sadržaja s drugim nastavnicima, zatim aktivnosti poput istraživanja, poseta muzejima, intervjuisanja muzičara, te evaluacija (izložbe, portfelji, informativne predstave za prikaz učenikovog doprinosa). Campbell pruža i primere projekata kako se muzika može povezati sa istorijom, naukom i umetnošću. Na primer, učenici mogu istraživati istorijske događaje kroz muziku tog perioda ili proučavati akustiku instrumenata kroz naučne eksperimente. Kada je reč o izazovima poput nedostatka resursa ili vremena za planiranje, autor preporučuje saradnju među nastavnicima različitih predmeta kako bi se ove prepreke prevazišle. Zaključno, Campbell naglašava da interdisciplinarni projekti mogu značajno obogatiti muzičko obrazovanje, ali zahtevaju pažljivo planiranje i saradnju.

⁸ Fokusira se na razumevanje osnovnih muzičkih koncepata, kao što su ritam, melodija i harmonija, i njihovo povezivanje sa širim obrazovnim ciljevima.

⁹ Prilagođava nastavu uzrastu i razvojnim potrebama učenika, omogućavajući im da uče na način koji odgovara njihovim sposobnostima i interesovanjima.

¹⁰ Koristi praktične aktivnosti, kao što su izvođenje muzike, komponovanje i eksperimentisanje, kako bi angažovao učenike i podstakao njihovu kreativnost.

Autorka Laura Cuervo u radu pod naslovom „Study of an interdisciplinary didactic model in a secondary education music class“ (Studija o interdisciplinarnom didaktičkom modelu u nastavi muzike u srednjoj školi) (2018) istražuje efikasnost interdisciplinarnog didaktičkog modela u nastavi muzike u srednjim školama. Cilj istraživanja bio je da se uporede rezultati tradicionalnog nastavnog pristupa i interdisciplinarnog modela (koji uključuje muziku, nauku, tehnologiju i umetnost), kako bi se procenio njihov uticaj na kreativnost, motivaciju i kritičko razmišljanje učenika. Istraživanje je sprovedeno u okviru pedagoškog projekta u Madridu, od oktobra 2012. do aprila 2013. Koristio se kvazi-eksperimentalni dizajn¹¹ sa kontrolnom (nastava zasnovana na tradicionalnom pristupu, fokusirana na nastavnika) i eksperimentalnom grupom učenika (nastava zasnovana na interdisciplinarnom modelu, koji integriše sadržaje iz više predmeta). Za analizu su korišćeni pre-test i post-test upitnici za evaluaciju napretka učenika u veštinama komponovanja kao centralnog aspekta procene. Rezultati istraživanja su pokazali da su učenici iz eksperimentalne grupe pokazali značajan napredak u razumevanju muzičkih elemenata (harmonija, ritam, tekstura), zatim visok stepen fleksibilnosti u razmišljanju i kreativnosti, potom jačanje veština rešavanja problema i primene znanja kroz povezivanje sadržaja iz muzike sa drugim školskim predmetima i sopstvenim životnim iskustvima. Takođe, pripadnici iste grupe su pokazali viši nivo motivacije, samostalnosti, angažovanosti i izraženije samopouzdanje. Dakle, Cuervo zaključuje da interdisciplinarni pristup u nastavi muzike ima potencijal da unapredi obrazovni proces i motiviše učenike, podstičući njihovo kritičko razmišljanje i kreativnost, te sledom toga unapređenje njihovog obrazovnog iskustva.

Rad „Using architecture to understand music: an interdisciplinary active learning pilot project“ (Korišćenje arhitekture za razumevanje muzike: interdisciplinarni pilot-projekat aktivnog učenja) autora Andrea Malvana (2023) istražuje inovativni interdisciplinarni pristup muzičkom obrazovanju kroz arhitekturu. Ovaj pilot-projekat je razvijen na Univerzitetu u Torinu, tačnije na Dipartimento di Studi Umanistici (odeljenju za humanističke studije) ovog univerziteta. Projekat je pokrenut kako bi se studentima omogućilo da vizualizuju i memorišu muzičke strukture koristeći arhitektonske koncepte. Ideja je bila da se studentima omogući da, bez veština čitanja nota, razumeju muziku, to jest da je vizualizuju kroz fizičke oblike. Studenti su učestvovali u radionicama koje su uključivale brainstorming, učenje kroz saradnju i izradu trodimenzionalnih modela za prikaz simetrije, ritma i melodije u muzičkim kompozicijama. Pored toga, ovaj je metod učenja imao i kreativnu komponentu – podsticao je studente da razmišljaju na inovativne načine, povezujući apstraktne muzičke pojmove sa konkretnim vizuelnim formama. Rezultati projekta ukazuju na to da alternativni alati, poput arhitektonskih modela, mogu pomoći studentima da bolje razumeju specifične aspekte

¹¹ Kvazi-eksperimentalni dizajn je istraživačka metoda koja se koristi kada nije moguće nasumično odabrati učesnike ili kontrolisati sve uslove eksperimenta. Za razliku od pravog eksperimentalnog dizajna, gde se učesnici nasumično raspoređuju u kontrolne i eksperimentalne grupe, kvazi-eksperimentalni dizajn često koristi već postojeće grupe, kao što su učionice ili radni timovi (Cuervo, 2018).

muzičkog sadržaja a da vizualizacija olakšava proces učenja i omogućava studentima da povežu apstraktne muzičke ideje sa konkretnim oblicima. Na taj način, arhitektura je postala „jezik“ za interpretaciju i povezivanje sa muzikom, što je dodatno obogatilo njihovo obrazovno iskustvo.

Kultura i međunarodno obrazovanje kroz muziku

Radovi iz četvrte skupine naglašavaju da se muzika može koristiti kao sredstvo u podsticanju razumevanja sopstvene i drugih kultura. Fokus je na temama koje povezuju muzičko obrazovanje sa geografskim, istorijskim i društvenim kontekstima, pri čemu se učenicima omogućava da bolje razumeju različite kulture, njihove vrednosti, odnosno temeljna uverenja, principe i ideale koji su važni određenom društvu.

Autorka Francine Morin, u svom radu pod naslovom „Learning across disciplines: An approach to West African music“ (Interdisciplinarno učenje: pristup zapadnoafričkoj muzici) (2003) istražuje interdisciplinarni pristup u podučavanju muzike u obrazovnom kontekstu sa naglaskom na zapadnoafričku muziku, njen kulturni kontekst i ulogu u društvenim ritualima, svakodnevnom životu i istorijskim događajima. S tim u vezi, autorka pruža konkretne primere nastavne aktivnosti koje uključuju pevanje, sviranje instrumenata poput djembea, izvođenje zapadnoafričkih ritmova, analizu tekstova pesama, istraživanje kulturnih običaja, ples i umetničko izražavanje inspirirano zapadnoafričkom tradicijom, mapiranje geografskih regija Zapadne Afrike i proučavanje istorijskih događaja povezanih sa muzikom. Takođe, učenici istražuju kako su zapadnoafrički muzički stilovi uticali na globalnu muziku, uključujući džez, bluz i hip-hop. U skladu sa tim, učenici su podstaknuti da učestvuju u diskusijama i istraživačkim projektima, grupnim diskusijama, izradi instrumenata te saradnji s lokalnim zapadnoafričkim muzičarima. Što se tiče pedagoških implikacija, Morin ističe da ovakvim pristupom učenici ne samo da razvijaju muzičke veštine, već i dublje razumevanje kulturnih i društvenih konteksta Zapadne Afrike.

Sledeći je rad pod naslovom „From / to international: Toward international-mindedness through interdisciplinary music instruction“ (Od / do međunarodnog: ka razvoju međunarodne svesti kroz interdisciplinarnu nastavu muzike) u kojemu autorke Alene Holmes i Sharri VanAlstine (2014) istražuju kako muzika može biti moćan alat za razvoj međunarodne svesti kod učenika. Definisana kao sposobnost empatije, poštovanja različitih kultura i razumevanja globalne povezanosti, međunarodna svest se razvija kroz osam ključnih strategija. One uključuju istraživanje kulturnih muzičkih tradicija, povezivanje muzike sa geografijom i istorijom, analizu istorijskih konteksta, korišćenje multikulturalnih muzičkih materijala, diskusije o kulturnim vrednostima, praktične aktivnosti kao što su izvođenje pesama i komponovanje, i tako dalje. Ove interdisciplinarne metode obogaćuju muzičko obrazovanje, podstiču učenike na kreativnost i kritičko razmišljanje i pripremaju ih za život u sve globalnijem svetu. Autorke zaključuju da ovakav pristup muzici može značajno doprineti razvoju kulturne svesti i preporučuju njegovu širu primenu u obrazovanju.

Očuvanje muzičke umetnosti u interdisciplinarnom kurikulumu

U poslednjoj skupini su radovi koji se bave pitanjem kako očuvati muzički integritet unutar šireg interdisciplinarnog kurikuluma. Autori upozoravaju na moguće opasnosti trivijalizacije umetničkih sadržaja kada se muzika koristi isključivo kao podrška drugim predmetima, te ističu važnost dubokih i smislenih poveznica između disciplina koje ne potiskuju specifičnosti muzičkog izraza, već ih osnažuju kroz pažljivo strukturirane obrazovne aktivnosti.

U radu pod naslovom „Interdisciplinary work and musical integrity“ (Interdisciplinarni rad i muzički integritet) autorka Janet R. Barrett (2001) analizira izazove i mogućnosti integracije muzike sa drugim disciplinama, s posebnim naglaskom na očuvanje muzičkog integriteta. Upozorava na opasnosti površnih integracija, kao što su korišćenje muzike samo kao pozadine ili sredstva za lakše usvajanje drugih predmeta, što često dovodi do trivijalizacije muzičke umetnosti. Umesto toga, zagovara povezivanja koja proizlaze iz validnih i smislenih veza između muzike i drugih oblasti. Centralni doprinos rada je Facets Model, okvir koji omogućava učenicima da pristupe muzičkom delu iz više perspektiva – kontekstualne (ko je delo stvorio, kada, zašto), strukturne (kako delo zvuči, kakvu formu ima) i izražajne (šta delo komunicira, kako utiče na slušaoce). Kroz primere iz prakse, Barrett pokazuje kako ovaj model omogućava integraciju muzike sa disciplinama poput istorije, književnosti i vizuelne umetnosti, a da pritom muzika ostane u središtu obrazovnog procesa. Autorka posebno naglašava da interdisciplinarni kurikulum treba da proizlazi iz bogatih muzičkih dela, koja mogu podneti višeslojnu analizu i povezivanje s drugim oblastima, a ne iz spolja nametnutih tema. Time se promovise duboko učenje, razvijanje estetske osetljivosti i kritičkog mišljenja kod učenika. Barrett poziva nastavnike da grade saradnju među disciplinama kroz autentične umetničke impulse¹², poštujući jedinstvenu vrednost muzike u obrazovanju.

Rad „High school music studies and social studies: An interdisciplinary approach“ (Srednjoškolske studije muzike i društvenih nauka: interdisciplinarni pristup) autora Adama F. Rosenbloom (2004) istražuje na koji se način, muzika može integrisati sa društvenim naukama u srednjoškolskom obrazovanju, kroz interdisciplinarni pristup. Cilj je da se pokaže kako povezivanje muzike sa društvenim naukama može obogatiti obrazovno iskustvo učenika i podstaći ih na dublje razumevanje istorijskih, kulturnih i društvenih tema. Kako autor ističe, interdisciplinarni kurikulum muzike se može posmatrati kroz tri filozofije: purističku, utilitarističku i organsku. Puristički pristup stavlja akcenat na očuvanje osnovnih vrednosti muzike, te je drži odvojenom od drugih disciplina. Utilitaristički pristup muziku vidi korisnom samo ukoliko podržava sadržaje iz drugih predmeta. Nasuprot njima, organski pristup zagovara povezivanje muzike i društvenih nauka, pri čemu obe discipline zadržavaju svoj identitet i autonomiju. Primer

¹² Autentični umetnički impulsi odnose se na univerzalna pitanja i potrebe koje stoje u osnovi stvaralačkog izražavanja: kako ispričati priču, kako stvoriti red i strukturu, kako se povezati sa zajednicom, kako se igrati i istraživati. Kada nastavnici grade saradnju oko ovih dubokih, zajedničkih impulsa, oni poštuju integritet svake discipline.

ovog pristupa je izvođenje himne *La Marseillaise* koja se koristi za proučavanje Francuske revolucije, omogućavajući učenicima da kroz muzički izražaj ili sadržaj dublje razumeju istorijski kontekst i simboliku tog perioda. Ovaj primer ilustruje kako muzika može obogatiti nastavu društvenih nauka, dok istovremeno zadržava svoju obrazovnu vrednost. Implementacija ovakvog pristupa podrazumeva timsku nastavu, kolaborativne projekte i zajedničke izvedbe, čime se obogaćuje obrazovno iskustvo učenika i podstiče kreativno prožimanje nastavnih disciplina.

Zaključak

Na temelju analize dostupne literature interdisciplinarni pristup u nastavi muzike potvrđuje svoj značaj kao inovativan metod za unapređenje obrazovnog procesa i sticanje holističkog znanja. Kao što ističe Chi (2021), obrazovanje integrisano između različitih oblasti znanja odgovara izazovima obrazovanja 21. veka jer promoviše povezivanje znanja i veština, učenje zasnovano na autentičnim problemima, aktivnu ulogu učenika i uzimanje u obzir šireg društvenog i kulturnog konteksta. Takav pristup ne podrazumeva samo paralelno korišćenje različitih disciplina, već njihovu međusobnu interakciju i obostrano obogaćivanje.

Analizirani radovi obuhvataju primere sa različitih nivoa obrazovanja – od osnovnog i srednjeg, do univerzitetskog – što pokazuje da interdisciplinarni pristup ima široku primenljivost i vrednost u različitim pedagoškim kontekstima.

Povezivanjem muzike s drugim nastavnim disciplinama – otvara se prostor za obogaćivanje obrazovnog iskustva učenika, dublje sagledavanje tematskih sadržaja i primenu znanja u rešavanju kompleksnih problema. Takođe, praktične metode implementacije interdisciplinarnog pristupa, poput timske nastave, kolaborativnih projekata i angažovanja lokalnih kulturnih resursa, doprinose stvaranju relevantnog i motivišućeg obrazovnog okruženja. Takvo okruženje podstiče emocionalnu povezanost učenika sa sadržajem, razvoj kritičkog mišljenja, kreativnost i timski rad.

Ove nalaze, kao i benefite koje interdisciplinarni pristup donosi nastavnicima u pogledu obogaćivanja predavanja, integracije znanja i saradnje sa kolegama iz drugih oblasti, potvrđuju rezultati analize literature sprovedene u ovom radu. Saradnja među nastavnicima različitih disciplina pokazala se ključnom za uspešnu primenu interdisciplinarnih metoda podučavanja, i bolju realizaciju obrazovnih ciljeva. Pored toga, posebno se ističe potreba za kontinuiranim stručnim usavršavanjem nastavnika kako bi unapredili svoje pedagoške veštine i stekli nove alate za povezivanje nastavnih sadržaja. Prema nalazima relevantne literature, upravo je nedostatak obuke, vremena i resursa jedan od glavih izazova za implementaciju interdisciplinarnog pristupa. Na globalnom nivou, važnu ulogu igraju nacionalne obrazovne politike koje treba da obezbede profesionalni razvoj nastavnika kroz organizovanje kurseva, seminara, radionica i specijalizovanih obuka, sa ciljem sticanja potrebnih veština i znanja za integraciju različitih oblasti u obrazovni proces.

Autori analiziranih radova, uz naglašenu potrebu za obukom, ukazuju i na značaj dodatnih istraživanja radi potpunijeg razumevanja uticaja interdisciplinarnih pristupa

u nastavi – kako na učenike i nastavnike, tako i na izazove njihove praktične primene. Neophodno je empirijski ispitati dugoročne uticaje ovih pristupa na razvoj veština poput kritičkog mišljenja, kreativnosti i saradnje. Takođe, potrebno je razmotriti načine na koje se interdisciplinarni modeli mogu prilagoditi različitim obrazovnim i kulturnim kontekstima, uzimajući u obzir specifične potrebe škola i zajednica. Osim toga, istraživanja bi mogla pružiti odgovore na izazove sa kojima se suočavaju nastavnici, poput nedostatka resursa, vremena i obuke, kako bi se razvili adekvatni alati i strategije za prevazilaženje tih prepreka. Fokus na evaluaciju učinka primene interdisciplinarnih metoda podučavanja u različitim geografskim i kulturnim kontekstima mogao bi doprineti boljem razumevanju njihove univerzalne primenljivosti i koristi.

Zaključno, interdisciplinarni pristup u nastavi muzike ne samo da doprinosi razvoju učenika kao kritičkih mislilaca i kreativnih pojedinaca, već i značajno obogaćuje obrazovni sistem, transformišući ga u dinamičan i holistički okvir za učenje. Primena ovog pristupa pruža učenicima mogućnost da istražuju i povezuju različite nastavne discipline, razvijajući pritom svoja interesovanja i talente na način koji je lično obogaćujući. Nadalje, interdisciplinarni modeli ne samo da unapređuju nastavu muzike, već doprinose sveobuhvatnoj transformaciji obrazovnog sistema, osposobljavajući učenike da se efikasno suoče sa kompleksnim izazovima savremenog društva, razviju veštine potrebne za aktivno učešće u globalizovanom svetu i aktivno učestvuju u njegovim dinamičnim procesima.

Reference

- Barrett, J. R. (2001). Interdisciplinary Work and Musical Integrity. *Music Educators Journal*, 87(5), 27–31.
- Barrett, J. R. (2007). Music Teachers' Lateral Knowledge. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 174, 7–23.
- Bognar, L. & Matijević, M. (2007). *Didaktika*. Školska knjiga.
- Boix-Mansilla, V., Miller, W. & Gardner, H. (2003). Interdisciplinary Approaches and Interdisciplinary Work. *Revista pensamiento educativo*, 32, 11–48.
- Bredekamp, S. (1987). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2007). Studentska prosudba učinkovitosti integrativnog učenja, *Odgovorne znanosti*, 9(2), 147–160.
- Campbell, M. R. (1995). Interdisciplinary Projects in Music. *Music Educators Journal*, 82(2), 37–44.
- Chi, N. P. (2021). Teaching Mathematics through interdisciplinary projects: A case study of Vietnam. *International Journal of Education and Practice*, 9(4), 656–669.
- Cosenza, G. (2006). Play me a picture, paint me a song: Integrating music learning with visual art. *General Music Today*, 19(2), 7–11.
- Cuervo, L. (2018). Study of an interdisciplinary didactic model in a secondary education music class. *Music Education Research*, 20(4), 463–479.

- Dryden, G. & Vos, J. (2001). *Revolucija u učenju*. Educa.
- Ellis, A. K. & Fouts, J. T. (2001). Interdisciplinary Curriculum: The Research Base. *Music Educators Journal*, 87(5), 22–68.
- Fisher, D. & McDonald, N. (2004). Stormy weather: Leading purposeful curriculum integration with and through the arts. *Teaching Artist Journal*, 2(4), 240–248.
- Holmes, A. & VanAlstine, S. (2014). From / to International: Toward International-Mindedness through Interdisciplinary Music Instruction. *Music Educators Journal*, 101(2), 45–50.
- Jensen, E. (2003). *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.
- Klein, J. T. (2006). A platform for a shared discourse of interdisciplinary education. *Journal of Social Science Education*, 5(2), 10–18.
- Kostović-Vranješ, V. & Šolić, S. (2011). Nastavni sadržaji Prirode i društva – polazište za interdisciplinarno poučavanje u razrednoj nastavi. *Život i škola*, 25(1), 207–216.
- Malvano, A. (2023). Using architecture to understand music: an interdisciplinary active learning pilot project. *Music Education Research*, 25(2), 216–230.
- Morin, F. (2003). Learning across Disciplines: An Approach to West African Music. *Music Educators Journal*, 89(4), 27–34.
- Rogers, G. L. (2004). Interdisciplinary Lessons in Musical Acoustics: The Science-Math-Music Connection. *Music Educators Journal*, 91(1), 25–30.
- Rosenbloom, A. F. (2004). High School Music Studies and Social Studies: An Interdisciplinary Approach. *Music Educators Journal*, 90(3), 41–45.
- Wang, J.-C. (2021). Flowing Down Bengawan Solo: An Interdisciplinary Lesson Model on Music and Rivers. *Journal of General Music Education*, 35(1), 23–33.
- Wiggins, R. A. (2001). Interdisciplinary Curriculum: Music Educator Concerns. *Music Educators Journal*, 87(5), 40–44.
- Wood, D. (1995). *Kako djeca misle i uče*. Zagreb: Educa.
- Wu, W., Yang, C. & Turner, M. (2023). Exploring the interdisciplinary relationship between music and language for enhanced bilingual curriculum. *Journal of Curriculum Studies Research*, 5(3), 96–112.
- Zhang, G., Sun, J. & Sun, Y. (2023). Mapping interdisciplinary collaboration in music education: analysis of models in higher education across North America, Europe, Oceania, and Asia. *Frontiers in Psychology*. 14:1284193. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1284193>

INTERDISCIPLINARY APPROACH IN MUSIC TEACHING – LITERATURE REVIEW

An interdisciplinary approach, based on methods and content from various fields, enables holistic learning and the application of knowledge in real-life situations. In music education, it encourages the integration of musical content with other arts (such as dance, movement, and literature), as well as with subjects like languages, history, and natural sciences. This paper aims to provide a systematic review of the literature on interdisciplinary teaching in music education. Sixteen scholarly articles published between 1995 and 2024 were analyzed, identified through databases such as JSTOR, EBSCOHost, and Scopus. The findings show a growing interest in connecting music education with other disciplines, especially in the context of fostering creativity, critical thinking, and student engagement. Most publications originate from the United States, with a

smaller number from Europe and Asia, and many appear in highly ranked journals (Q1). Although the number of studies is limited, the results highlight the need for further research and the development of teaching models that could benefit music educators and curriculum designers aiming to enhance pedagogical theory and practice.

Keywords: interdisciplinary approach, music education, cross-curricular integration, music integration